

အခန်း (၇)

အစွဲဖြုတ်ရမည့် အလုပ်ငါးခု

“ကျွန်တော် မနက်က ဆေးရုံသွားနေတာ ခုနမှ အိမ်ပြန်ရောက်တယ်။ အဝတ်လဲပြီး ချက်ချင်းပြန် ထွက်တာတောင် (၁၀) မိနစ်နောက်ကျသွားတယ်။ ဆောရီးပဲဗျာ”

“ဆေးရုံမှာ တို့ကို ပြောဖို့ ကိန်းဂဏန်းတွေ သွားစုတာလား”

“ကျွန်တော့် ကိစ္စမဟုတ်ပါဘူးဗျာ။ အစွဲကြီးစွဲနေတဲ့ ဒေါ်ရွှေသက်လေ၊ ဗိုက်က တဖြည်းဖြည်းပူ လာတာကို ကလီစာထဲ ရောဂါဖြစ်နေတယ် မှတ်နေလို့ဗျာ။ သူတို့အပေါင်းအသင်းတွေထဲမှာ တလောက အဲဒီရောဂါဖြစ်ပြီး ခွဲခဲ့ရတဲ့တစ်ယောက်ကို တွေ့ပြီးကတည်းက သူနဲ့လက္ခဏာချင်းတူတယ်။ သူလည်း ရောဂါဖြစ်နေပါပြီဆိုပြီး လတ်တလောအစွဲတွေကော ထင်ရှားတဲ့အဖြစ်အစွဲကော၊ မသက်ဆိုင်တဲ့အစွဲကော အစွဲပေါင်းစုံဝင်လာတော့တာပဲ။ ဒီနေ့မနက် အမှတ် (၂) ဆေးရုံမှာ ဆေးစစ်ပေးပြီးတော့ ပါရဂူနဲ့တွေ့ ပါရဂူက ရောဂါမဟုတ်တဲ့အကြောင်း၊ အသက်ကြီးလာလို့ အဆီလာစုတာ၊ အဆီလျော့စားဖို့ပြောပြီး ပြန် လွှတ်လိုက်တယ်။ ဒါတောင် ဆရာဝန်က ရောဂါမရှိတာ (၉၅) ရာခိုင်နှုန်း သေချာပါတယ်လို့ပြောတာကို ဒေါ်ရွှေသက်က ကျန်တဲ့ (၅) ရာခိုင်နှုန်းကလေးကကော မဖြစ်နိုင်ဘူးလားဆိုပြီး ကတ်သီးကတ်သတ် လုပ်ခဲ့သေးတယ်ဗျ”

“ဟ မင်းမိန်းမအစွဲကျတော့ ဆရာဝန်ကို သွားပြတယ်။ မနေ့က မင်းပြောသလို မေးခွန်းကြီး (၃) ခုမေးပြီး အစွဲချွတ်ခိုင်းပါလားကွ၊ မေးခွန်းကြီး (၃) ခုက အစွဲတွေကို နှိမ်နင်းပစ်နိုင်တယ်ဆို”

“ကိုသီဟ ဒီတစ်ခါ ခင်ဗျားအမှတ်တွေ လျော့ကုန်ပြီ။ မနေ့က ကျွန်တော်ပြောတာက အစွဲတွေကို နှိမ်နင်းနိုင်ဖို့အတွက် သတင်းစုဆောင်းမှုလုပ်တိုင်း ရှေးဦးစွာ မေးခွန်းကြီး (၃) ခွန်း မေးသင့်တယ်လို့ ပြောတာပါ။ ရှေးဦးပထမလုပ်ရမယ့်အလုပ်ပါ။ ဒီမေးခွန်းတွေ မမေးရင် အစွဲကို သတိမရဘဲ ဖြစ်သွားမှာ။ အဲဒီအလုပ်လုပ်တော့ ဘာဖြစ်သလဲ။ အစွဲရှိကြောင်း သိသွားတာပေါ့။ ကိုယ့်မှာ ဒီလိုအစွဲရှိကြောင်း သတိ လေးရှိထားလိုက်ရုံနဲ့ပဲ ပညာတတ်တစ်ယောက်အဖို့ ချိန်ဆမှုပြုတဲ့အခါ ရှောင်သင့်တာရှောင်နိုင်တယ်။ အစွဲကို ကန့်သတ်ပစ်နိုင်တယ်။ စွဲကိုင်မှုရဲ့နောက်ကို တရွတ်တိုက်လိုက်ပါသွားရမှု အနည်းဆုံးဖြစ်စေနိုင် ပါတယ်။ လုံးလုံးကြီး မပျောက်နိုင်သေးပါဘူး”

“အင်္ကျီမှာ အစွန်းအထင်း ထင်ကျန်နေရင် ရေနဲ့ပထမဆေးတယ်။ နောက်ဆပ်ပြာမှုန့်နဲ့ တိုက် တယ်။ မရတော့ ချေးချွတ်ဆေးသုံးရသလို နေမှာပေါ့ကွာ။ လူရဲ့စိတ်ထဲမှာ စွဲနေတဲ့အစွဲကို ပထမသိ အောင်လုပ်ရမယ်။ ပြီးတော့ အစွဲဖြုတ်နည်းအဆင့်ဆင့်လာမှာပေါ့ကွာ၊ မဟုတ်ဘူးလား ဆရာကြည်ရဲ့။”

“ဟုတ်တာပေါ့ဗျာ၊ ကိုတေဇကတော့ အမှတ်အပြည့်ပဲ မေးခွန်းကြီး (၃) ခုနဲ့ ကိုယ့်မှာရှိတဲ့အစွဲကို သတိထားမိသွားတဲ့အခါ အစွဲဖြုတ်ရမယ့်အလုပ်က ငါးခုပေါ်လာတယ်ဗျ။ ပထမဆုံးအချက်ကတော့ ခန့်မှန်းသုံးသပ်ချက်တစ်ခုစီမှာ ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်းရှိရမယ် တဲ့”

“ငါတို့ဆွေးနွေးနေတာ သတင်းအချက်အလက်စုဆောင်းခြင်းအပိုင်းပဲ ရှိပါသေးတယ်။ ဘယ်နှယ် လုပ်ပြီး သုံးသပ်ချက်က ရောက်လာရတာလဲ”

“ကျွန်တော် အစပိုင်းမှာ ပြောခဲ့ပြီးပြီ။ ခင်ဗျား မပါလိုက်ဘူးထင်တယ်။ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းရဲ့ သော့ချက်အင်္ဂါရပ်တွေမှာ ဘောင်ခတ်ခြင်း၊ သတင်းစုဆောင်းခြင်း၊ အဆုံးသတ်ခြင်း၊ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းခြင်းဆိုပြီး အစိတ်အပိုင်း (၄) ခုရှိတယ်။ ဘောင်ခတ်ခြင်းအပိုင်းတော့ ပြောပြီးသွားပြီ။ သတင်းစုဆောင်းခြင်း အပိုင်းမှာကျတော့ အချက်အလက်ကိန်းဂဏန်းများ စုစည်းရန်အပြင် ကြိုတင်မသိနိုင်သေးတဲ့ ကိစ္စများအတွက် ဆင်ခြင်တုံတရားနဲ့ ကြိုတင်သုံးသပ်ချက်တွေ ရှိရမယ်လို့ပြောခဲ့တယ်လေ။ ကျွန်တော်တို့ စစ်ရေးသုံးသပ်ချက်တစ်ခု ရေးဆွဲတဲ့အခါ သတင်းအပိုင်းမှာ ရနိုင်သမျှ သတင်းများအပြင် သတင်းသုံးသပ်ချက်ကိုလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရတယ်မဟုတ်လား။ အခုလည်း အဲဒီလိုပဲပေါ့။ သတင်းအချက်အလက်များအပေါ် တင်ကြိုသုံးသပ်ထားတဲ့ သုံးသပ်ချက်တွေမှာ ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်း ပါရှိရမယ်လို့ ဆိုလိုတာပါ”

“ရှင်းပါပြီကွာ၊ ရှင်းပါပြီ၊ ဆရာကြည့်လက်ချာက တစ်ရက်လွှတ်လို့မရဘူးနော်၊ ဆရာအကြောင်း ငါသိသလို ငါ့အကြောင်းလဲ ဆရာကြည့်က သိပြီးသား။ ကဲ ဆက်ပါဦး။ ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်းက ဘယ်လိုထည့်ရမှာလဲ”

“ဥပမာဗျာ၊ ကိုစည်သူရဲ့ အုတ်လုပ်ငန်းမန်နေဂျာက လာမယ့်နှစ် အုတ်သိန်း (၁၀၀) ရောင်းနိုင်မှာ သေချာပေါက်ရှိတယ်ဆိုပြီး ထုတ်ဖော်ပြောကြားလာတယ်ဆိုပါစို့။ ခင်ဗျားတို့ ဘယ်လိုနားလည်သလဲ။ အုတ်စက်က သိန်း (၁၀၀) တိတိ ထုတ်လုပ်ပေးရမှာ သေချာရဲ့လား။ အားလုံးကို ကုန်အောင်ရောင်းပေးမှာလား၊ သူတာဝန်ယူသလား၊ မန်နေဂျာရဲ့သုံးသပ်ချက်က ဘာကိုဆိုလိုသလဲ။ မန်နေဂျာကိုယ်တိုင် ဘာကိုဆိုလိုတယ်ဆိုတာကော သိရဲ့လား။ သတင်းသုံးသပ်ချက်တစ်ရပ်ဟာ အမှန်အသုံးဝင်လာစေဖို့အတွက် အလွယ်တကူနားလည်နိုင်တဲ့ ပုံစံတစ်ခုအတွင်း သွတ်သွင်းပေးဖို့ လိုအပ်ပါတယ်။ အလွယ်ဆုံးနည်းကတော့ ကွင်းတစ်ကွင်းနဲ့ ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်း ဖော်ပြပေးဖို့ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ နမူနာအနေနဲ့ပြောရရင် ကျွန်တော့်ရဲ့ တင်ကြိုသုံးသပ်ချက်အရ လာမယ့်နှစ်မှာ အုတ်သိန်း (၈၀) နဲ့ သိန်း (၁၀၀) ကြား ရောင်းချပေးနိုင်ပါလိမ့်မယ်။ (၈၀) ရာခိုင်နှုန်း သေချာပါတယ်လို့ပြောသင့်တယ်။ ဒီလိုခန့်မှန်းသုံးသပ်ချက်ဟာ ကိန်းဂဏန်းအတိအကျနဲ့ ဖော်ပြထားခြင်းထက် ပိုအသုံးဝင်ပါတယ်။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ တင်ပြထားတဲ့ကွင်းအတွင်းမှ အရေအတွက်ကို မရောင်းနိုင်ခဲ့သော် မန်နေဂျာရဲ့ တာဝန်ဖြစ်လာမယ်။ သူကိုယ်တိုင် မသေချာရင် ကွင်းမခတ်ရဲဘူး။ ရာခိုင်နှုန်းများများ မပေးရဲဘူး။ ဒါကြောင့် ပိုမိုတိကျမှန်ကန်တဲ့ သုံးသပ်ချက်ဖြစ်အောင် လုပ်ရမှာဖြစ်တယ်။ ဒါ့အပြင် မိမိရဲ့သုံးသပ်ချက် မှားသည်၊ မှန်သည်၊ မှားသွားလည်း ဘယ်လောက်မှားသည်ကို အလွယ်တကူ သင်ခန်းစာယူနိုင်ပါလိမ့်မယ်”

“အုတ်သိန်း (၁၀၀) လောက် ရောင်းနိုင်မှာ သေချာသလောက်ပါပဲလို့ပြောတော့ (၇၅) သိန်း ရောင်းရလည်း သိန်း (၁၀၀) လောက်တည်း ပါသွားမှာကိုး၊ နောက်ပြီး ဘယ်လောက်သေချာတယ်ဆိုတာ သူက မပြောဘူးလေ။ သေချာသလောက်ပဲဆိုတော့ (၅၀) ရာခိုင်နှုန်းကိုပဲ သေချာသလောက်ပြောနေတာလား။ ရာနှုန်းပြည့် သေချာတာလား။ သုံးသပ်ချက်တစ်ခုလုံး လုံးလုံး လုံးလုံးနဲ့မရှင်းဘူး။ အရောင်းမန်နေဂျာရဲ့ သုံးသပ်ချက်က မရှင်းမလင်းဖြစ်တော့ ဒီသုံးသပ်ချက်အပေါ် မူတည်စဉ်းစားရတဲ့ လုပ်ငန်းရှင်က ဒုက္ခရောက်တော့တာပဲပေါ့။ မနက်က ရောင်းခဲ့တဲ့အုတ်စာရင်းကိုပဲ သွားစွဲမလား။ ဒီနှစ်လက်ကျန်အုတ်ကို ပဲသွားစွဲမလား၊ လတ်တလော အဝယ်လိုက်နေတာကိုပဲစွဲမလား၊ တစ်ခုခုပဲပြီး ဆုံးဖြတ်မိသွားနိုင်တာပေါ့။”

ဒီလိုမစွဲရအောင် သတင်းသုံးသပ်ချက်ဟာ ကွင်းနဲ့ရာခိုင်နှုန်းနဲ့ဖြစ်ရမယ်။ ဟုတ်ပြီ ဒီတစ်ချက်တည်းနဲ့ ငါ့ အတွက်အများကြီး အကျိုးရှိသွားပြီ”

“သုံးသပ်ချက်မှာယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်းထည့်ပေးတာ သိပ်အကျိုးရှိတယ်ဗျ။ မနက်က ပါရဂူက (၉၅) ရာခိုင်နှုန်း အာမခံတယ်ဆိုမှ ဒေါ်ရွှေသက်အစွဲ ကျွတ်သွားတော့တာ။ နို့မို့ရင် ဗိုက်ထဲကအောင့်သလိုလို ခါးက ကိုက်သလိုလိုနဲ့ ဒီလိုပါရဂူမျိုးက ကြိုတင်ခန့်မှန်းချက်ကို (၉၅) ရာခိုင်နှုန်းအထိ မြင့်ပေးထားတာပဲ ကျေးဇူးတင်ရသေးတယ်။ အခုလို ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်း ထည့်ပေးခြင်းဟာ ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာ သုံးသပ်ရန်အတွက် နောက်ထပ်အထောက်အထားရှာရန် လို၊ မလို သေချာသွားစေတယ်။ ဒါကြောင့် ပိုမို ကျဉ်းမြောင်းသော ကွင်း၊ ပိုမိုမြင့်မားသောယုံကြည်မှု အဆင့်အတန်းတွေဟာ လုပ်ငန်းခွင်အတွက် မရေရာမှုတွေကို အကြီးအကျယ် လျော့ချနိုင်သလို ဆုံးဖြတ်ချက်ချရမယ့် သူများအတွက်လည်း ကုန်ကျစရိတ် သက်သာစေပြီး အကျိုးများစေနိုင်ပါတယ်”

“ဒီစနစ်ဟာ ဆုံးဖြတ်ချက်ချရမယ့် အကြီးအကဲတွေအတွက် အကျိုးရှိသလို ကြိုတင်သုံးသပ်ချက် တွေပြုလုပ်ကြတဲ့ ပုဂ္ဂိုလ်တွေအနေနဲ့လည်း အများကြီးအကျိုးရှိမယ်လို့ ငါထင်တယ်။ အလေ့အကျင့်ရတာနဲ့အမျှ ကျွမ်းကျင်မှုပိုရှိလာပြီး တင်ကြိုခန့်မှန်းချက်တွေကို ပိုတိကျအောင် လုပ်လာနိုင်မယ်။ မခန့်မှန်းနိုင်တဲ့ကိစ္စမျိုးကျတော့လည်း ရိုးသားဖြောင့်မတ်စွာ ဝန်ခံရဲလာလိမ့်မယ်လို့ ငါထင်တယ်”

“ဟုတ်တယ် ကိုသီဟ ခန့်မှန်းသုံးသပ်ချက်တွေရေးဆွဲရတဲ့ ညွှန်ကြားရေးမှူးတွေ မန်နေဂျာတွေရဲ့ အရည်အသွေး တိုးတက်ပြုပြင်နိုင်ရန်အတွက် လေ့ကျင့်ပေးရမယ့်ကိစ္စကို သီးသန့်အချက်တစ်ရပ်အနေနဲ့ ကျွန်တော်ဆက်ပြောသွားပါ့မယ်။ ခန့်မှန်းသုံးသပ်ချက် လုပ်နေရတဲ့ လူတွေဟာ သူတို့ရဲ့ခန့်မှန်းချက် ဘယ်လောက်တိကျမှန်ကန်တယ်ဆိုတာကို ပြန်သိဖို့အတွက် အချိန်မှန် ဖြည့်ဆည်းမှုရှိဖို့လိုတယ်။ ဒါကြောင့် အစွဲဖြုတ်ရမယ့်လုပ်ငန်းငါးခုထဲမှာ ဒုတိယအချက်က ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှု ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းနဲ့ လူများရဲ့ အရည်အသွေးကို တိုင်းတာပြုပြင်ပေးနိုင်ရေး လေ့ကျင့်ပေးရန် လို့ ဖော်ပြထားတယ်”

“နမူနာယူစရာ လေ့ကျင့်ပေးနည်းကလေးရှိရင်လည်း ပြောပါဦးကွာ”

“သိပ်ရှိတာပေါ့ဗျ။ စီမံခန့်ခွဲမှုနဲ့ပတ်သက်လို့တော့ ရှဲလ်ကုမ္ပဏီ (Shell) ကိုပဲ လက်ညှိုးထိုးရဦးမှာပဲ။ ရှဲလ်ကုမ္ပဏီဟာ ဘူမိဗေဒပညာရှင်တွေကို သူတို့ရဲ့ ခန့်မှန်းချက်မှာ ကွင်းနဲ့ယုံကြည်မှုအဆင့် အတန်းထည့်ခိုင်းပြီး လက်တွေ့စမ်းသပ်ကြတဲ့အခါ အများကြီးလွဲမှားနေတာ တွေ့ရတယ်တဲ့။ ပညာရှင်တွေက ရေနံတွေ့ရန် (၅၀) ရာခိုင်နှုန်းသေချာတယ်ဆိုရင် တကယ်တူးကြည့်တော့ (၃၀) ရာခိုင်နှုန်းသာ အောင်ကြတယ်။ ကုမ္ပဏီတွေက တွင်းခြောက်တွေအတွက် ဒေါ်လာသန်းထောင်နဲ့ချီပြီး ကုန်ကျခဲ့ရတယ်တဲ့။ ပညာရှင်တွေမှာ မူလအသိပညာအများကြီးရှိပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ တစ်ဆင့်ခံ အသိပညာနည်းကြတယ်။ ပညာရှင်သာဆိုတယ်၊ အသက်လည်းငယ်၊ အတွေ့အကြုံလည်း နည်းသေးတာကိုး။ သူတို့က အမှန်သိတာထက် ပိုသိနေတယ်လို့ ထင်နေကြတယ်။ နှစ်ပေါင်းများစွာ အတွေ့အကြုံရလာတော့မှ အဲဒီပညာရှင်တွေရဲ့ခန့်မှန်းချက်ဟာ အတိအကျမှန်လာတာကို တွေ့ရတယ်။ ဒါကြောင့် ရှဲလ်ကုမ္ပဏီဟာ အတွေ့အကြုံ နည်းသေးတဲ့ ပညာရှင်အသစ်တွေကို ချက်ချင်းတာဝန်ပေးသေးပဲ သင်တန်းလုပ်ပေးခဲ့ရတယ်။ အဲဒီသင်တန်းမှာ ပြီးခဲ့တဲ့အတွေ့အကြုံက ကိန်းဂဏန်းတွေ၊ ဖြစ်စဉ်တွေကို အသုံးပြုပြီး ရေနံခိုအောင်းနိုင်မှု ခန့်

မှန်းချက်ကို ကွင်းများ၊ ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်းများနဲ့ဖော်ပြလေ့ကျင့်စေတယ်။ တကယ်အဖြစ်မှန်နဲ့ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာစေခြင်းဖြင့် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှု လုပ်ပေးခဲ့တယ်။ အဲဒီ အလုပ်ခွင်သင်တန်းဟာ နည်းစနစ်မှန်ကန်တဲ့အတွက် အလွန်အောင်မြင်ခဲ့တယ်။ အခုဆိုရင် ရှဲလ်ကုမ္ပဏီက တွင်းခြောက်များအတွက် ဆုံးရှုံးမဲ့ငွေများကို ချွေတာနိုင်ခဲ့ပြီး ပညာရှင်အသစ်များပင်လျှင် ရေနံရှိ၊ မရှိကို အတိအကျခန့်မှန်းနိုင်နေပြီလို့ ဆိုတယ်ဗျာ”

“အတိတ်က အတွေ့အကြုံတွေကို မှတ်တမ်းမှတ်ရာ အတိအကျထားခဲ့ခြင်းရဲ့ အကျိုးကျေးဇူးပဲ။ ဒါကြောင့် နောက်လူတွေကို စရိတ်သက်သာစွာနဲ့ သင်ကြားပေးနိုင်တာပေါ့။ ငွေတွေ အများကြီးသက်သာသွားတာထက် ပညာရှင်အသစ်တွေကို အတွေ့အကြုံရလာအောင် လေ့ကျင့်ပေးရမယ့် နှစ်ပေါင်းများစွာသော အချိန်တွေလည်း သက်သာသွားတာက ပိုပြီး တန်ဖိုးရှိတာပေါ့ကွာ”

“မိုးလေဝသ ပညာရှင်တွေကလည်း ဒီလိုပဲ။ အတိတ်က အဖြစ်အပျက်မျိုးကို တိကျစွာ ခန့်မှန်းနိုင်နေကြပြီး ရာသီဥတုခန့်မှန်းတဲ့အခါမှာ ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်း ဖော်ပြချက်ဟာ မိုးလေဝသဌာနအတွက် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှုကို ပိုအဓိပ္ပာယ်ရှိစေတယ်။ ရွာရန် (၈၀) ရာခိုင်နှုန်း အသေအချာ ရွာမရွာဆိုတာကို ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှုအနေနဲ့ ဆန်းစစ်နိုင်တယ်။ ကိုယ့်ရဲ့ခန်းမှန်းချက် ပိုကောင်း၊ ပိုတိကျပြီး ပိုတိုးတက်လိုကြတဲ့ မိုးလေဝသ ခန့်မှန်းသူတွေအတွက်လည်း ကောင်းတယ်။ ရာသီဥတုခန့်မှန်းချက်ကို အသုံးပြုသူများအတွက်လည်း ကောင်းတယ်။

“မိုးလေဝသခန့်မှန်းချက်တွေမှာ ကွင်းနဲ့ယုံကြည်မှုအဆင့်အတန်းနဲ့ဖော်ပြနေတာ နှစ်ပေါင်းအတော်ကြာလာပြီနော်။ လေပြင်းတိုက်မယ်ဆိုရင် တစ်နာရီမိုင်ဘယ်လောက်က၊ ဘယ်လောက်အတွင်း၊ မြစ်ရေတိုးမယ်ဆိုရင် လက်မ ဘယ်လောက်က ဘယ်လောက်အတွင်း၊ ကွင်းအတော်ကျဉ်းကျဉ်းကို တင်ပြနိုင်တာ တွေ့ရတယ်။ ခန့်မှန်းချက်နဲ့ လက်တွေ့တွေ့ရှိချက် ရလဒ်တွေကတစ်ဆင့် ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှု မှန်မှန်လုပ်နိုင်ရင် ရှေ့ကိုပိုပြီး တိတိကျကျပြောလာနိုင်မှာပဲလေ”

“ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းခြင်းဖြင့် အရည်အသွေးကို မြှင့်တင်ပေးခြင်းဟာ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ပညာသည်အများစုအတွက် ပိုမိုကောင်းမွန်စွာ ပြုလုပ်ပေးနိုင်ကြောင်း အထောက်အထားအများအပြားရှိပါတယ်။ ဘဏ်များ၊ စီးပွားရေး၊ ကုန်သွယ်ရေး၊ စီမံကိန်းဌာနများ၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ လူမှုဝန်ထမ်း၊ မီးသတ် အစရှိသော ဌာနအသီးသီးမှာလည်း အလားတူ တင်ကြိုခန့်မှန်းချက်များ အများအပြား ပြုလုပ်နေကြတာဖြစ်တော့ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းခြင်းနဲ့ ပညာရှင်များ အရည်အသွေးတိုးတက်အောင်ပြုလုပ်ရေးဟာ နိုင်ငံတော်အတွက် ဘယ်လောက်အရေးပါတယ်ဆိုတာ ပြောလိုတောင် ကုန်မှာ မဟုတ်ဘူးဗျာ”

“ဘယ်ပုဂ္ဂလိကလုပ်ငန်းကြီးတွေပဲဖြစ်ဖြစ် ဘယ်အစိုးရဌာနကြီးတွေပဲဖြစ်ဖြစ် အလုပ်လုပ်ကြရင် ကောင်းမွန်တဲ့ တင်ကြိုခန့်မှန်းချက်ကတော့ လိုမှာပဲ။ ဒီလို ကောင်းမွန်တဲ့ ခန့်မှန်းချက်မျိုးရဖို့ဆိုတာ သုံးသပ်ချက်ရေးတဲ့ မန်နေဂျာတွေ၊ ညွှန်ကြားရေးမှူးတွေ၊ ပညာရှင်တွေ တော်ဖို့လိုတယ်။ သူတို့တော်ဖို့ဆိုတာ ဌာနတွေမှာ နှစ်ပေါင်းများစွာတည်ရှိခဲ့တဲ့ သုံးသပ်ချက်တွေနဲ့ အစစ်အမှန်ရလဒ်တွေကို နှိုင်းယှဉ်ပြီး ဘာတွေကို ခန့်မှန်းခဲ့တယ်။ ဘာတွေမှန်တယ်၊ ဘာတွေမှားခဲ့တယ်၊ ဘာကြောင့် ဒီလိုဖြစ်တာလဲဆိုတာ ဆန်းစစ်ဝေဖန်တတ်တဲ့ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှုနဲ့ လေ့ကျင့်ပေးမှုတွေ လိုတာပေါ့ဗျာ”

“ဟုတ်ပါတယ်၊ ကိုသီဟပြောတာမှန်ပါတယ်။ ကောင်းမွန်တဲ့ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှုဟာ တိကျသော ချိန်ဆမှုကို ဖြစ်ပေါ်စေပြီး လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများကို အကြီးအကျယ် တိုးတက်စေတာ သေချာပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ကျွန်တော် တစ်ခုမေးမယ်၊ ခင်ဗျားတို့ ညွှန်ချုပ်လုပ်ခဲ့တဲ့ ဌာနအပါအဝင် ဌာနအများစုမှာ လုပ်ငန်းခွင်ချိန်ဆမှုနဲ့ ဆုံးဖြတ်ချက်အရည်အချင်း မြင့်တင်ရေးတွေ လုပ်ခဲ့သလား၊ ကောင်းမွန်တဲ့ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှုကော ရှိခဲ့ရဲ့လား၊ ဆိုးရွားတဲ့ ပြန်လည်ဖြည့်ဆည်းမှုနဲ့ပဲ လည်ပတ်နေကြသလား၊ စဉ်းစားကြည့်လေ”

“အစွဲချွတ်တဲ့ တတိယအချက်ကတော့ **အတည်မပြုသောမေးခွန်းများ (Disconfirming Questions)** မေးပါတဲ့ဗျာ။ **အတည်ပြုခြင်းအစွဲ (Confirming Bias)** ဟာ ဉာဏ်ရည်ဉာဏ်သွေးကောင်းတဲ့ လူတော်တွေကို ဖျက်ဆီးတဲ့ပိုးဗျ။ ရာထူးကြီးလာလေ၊ ကိုယ်ပြောတာ ခေါင်းတဆတ်ဆတ်ညိတ်မယ့်သူများ လာလေပဲ။ ဗောင်းတော်ညိတ်၊ စိတ်တော်သိတွေလေ၊ ဒါကြောင့် လူကြီးမင်းများ အစွဲချွတ်ချင်တယ်ဆိုရင် အတည်မပြုသောမေးခွန်းကို ပုံမှန်မေးနေဖို့ လိုပါတယ်”

“အတည်မပြုတဲ့မေးခွန်းဆိုတာ ဘယ်လိုမေးရမှာလဲကွ”

“သတ္တုပစ္စည်းစက်ရုံတစ်ခုမှာ လယ်ဂျာရှိနဲ့ မြေပြင်ရှိ ကုန်ကြမ်းစာရင်းကို စက်ရုံမှူးက အမှတ်မထင် တိုက်ကြည့်မိလိုက်တော့ အများကြီးကွာနေတာ တွေ့ရတယ်။ မကြာသေးခင်ကလည်း ဒီနားမှာ သူခိုးခိုးမှုတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သေးတယ်။ စက်ရုံမှူးက လုံခြုံရေးအဖွဲ့ကော၊ အလုပ်သမားတွေကော တစ်ဦးချင်းလိုက်စစ်တယ်။ တစ်ပတ်ကြာသွားတဲ့အထိသူခိုးသဲလွန်စမရဘူး။ စက်ရုံမှူးက အထက်ကိုလည်း သတင်းပို့ဖို့ကြောက်၊ သူခိုးကိုလည်းမမိသေးတော့ ဦးနှောက်ခြောက်ရတယ်တဲ့။ ပျောက်သွားတာကလည်း မနည်းဘူးဆိုတော့ ဖုံးလို့ဖိလို့မရတော့၊ နောက်ဆုံးတနင်္လာနေ့လည်း ရောက်ရော သူ့ရဲ့ ဦးဆောင်ညွှန်ကြားရေးမှူးဆီကိုပဲ ညှိုးငယ်စွာနဲ့ပဲတင်ပြလိုက်တယ်။ ဦးဆောင်ညွှန်ကြားရေးမှူးက ပျောက်ဆုံးတဲ့ပစ္စည်း ပမာဏက ဘယ်လောက်ရှိသလဲလို့ မေးလိုက်တော့ သတ္တုရှိုင်းပမာဏက တောင်ကုန်းလေးတစ်ကုန်းစာလောက်ကို များနေတယ်တဲ့။ ဘယ်သူခိုးမှ ဒီလောက်များတဲ့ ပစ္စည်းကို အပြင်ရောက်အောင် လုပ်နိုင်မှာမဟုတ်ဘူးဆိုပြီး စာရင်းပြန်စစ်ခိုင်းတော့မှ လယ်ဂျာရေးသွင်းမှု နည်းစနစ်မမှန်လို့ ဖြစ်သွားတာကို တွေ့တော့တယ်။ ဦးဆောင်ညွှန်ကြားရေးမှူးရဲ့ မေးခွန်းတစ်ပုဒ်ဟာ ပြဿနာတစ်ခုလုံးကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်ခဲ့တာပေါ့။ ဒီလိုစွမ်းရည်မျိုးရှိတဲ့ မေးခွန်းဟာ ကံအားလျော်စွာ ပေါ်ပေါက်လာတာမဟုတ်ပါဘူး။ ဦးဆောင်ညွှန်ကြားရေးမှူးဟာ အတည်မပြုသောမေးခွန်းတွေထုတ်တတ်တဲ့ပညာကို နားလည်ထားသူဖြစ်လို့ပါပဲ။ သူထုတ်လိုက်တဲ့မေးခွန်းဟာ စက်ရုံမှူးရဲ့ချင့်ချိန်မှု မှားယွင်းနေကြောင်းကို ဖော်ထုတ်ပေးနိုင်တဲ့မေးခွန်းဖြစ်နေတယ်မဟုတ်လား”

“ဒါအဖြစ်မှန်ဆိုရင်တော့ အဲဒီဦးဆောင်ညွှန်ကြားရေးမှူးဟာ တေပဲ ဖြစ်ရမယ်။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ ဒီကောင်က ဘယ်သူ့မှ ယုံတာမဟုတ်ဘူး”

“ကျွန်တော်ပြောတာ ဥပမာပါဗျာ။ တကယ့်အဖြစ်မဟုတ်ပါဘူး။ ကျွန်တော်ဆိုလိုတာက အတည်မပြုသောမေးခွန်းမေးတတ်တဲ့ အတတ်ပညာတတ်ဖို့လိုတယ်။ အတည်ပြုသောအယူအဆ၊ အထောက်

အထားများနဲ့ ချိန်ခွင်လျှာမျှအောင် အမြော်အမြင်ရှိရှိနဲ့ အတည်မပြုသော အယူအဆ၊ အထောက်အထား ကိုလည်း ရှာသွားသင့်တယ်လို့ ဆိုလိုတာပါ”

“ငါက ဦးစီးတက္ကသိုလ်တုန်းက ဒုတိယကမ္ဘာစစ် ဂျာမန်တပ်မတော်ရဲ့ တန်ပြန်ထောက်လှမ်းရေး အကြောင်း စာတမ်းရေးခဲ့ဖူးတယ်ကွ၊ အခု ဆရာကြည်ပြောတာနဲ့ ဆက်စပ်ပြီး ငါစဉ်းစားမိတာ တစ်ခုရှိ တယ်ကွ၊ ဂျာမန်တွေရဲ့ ရေငုပ်သင်္ဘောတည်နေရာကို ဗြိတိသျှ လိုက်ထောက်လှမ်းနေတာ ဂျာမန်တွေက သိတယ်။ ဗြိတိန်တွေရဲ့ သူလျှိုအများအပြားကိုလည်း ဂျာမန်တွေက ဖမ်းမိခဲ့တယ်။ ဂျာမန်က ဗြိတိန်ရဲ့ သူလျှိုပိုက်ကွန်စနစ်ကို စိတ်ဝင်စားနေချိန် ဗြိတိန်သင်္ချာပညာရှင် အယ်လန်တူရင်း (Alan Turing) နဲ့အဖွဲ့ က ဂျာမန်ဂုဏ်စာတွေကို ဖော်နိုင်နေတာ ဂျာမန်တွေက မသိခဲ့ဘူး။ တကယ်လို့သာ ဂျာမန်စစ်ဦးစီးအဖွဲ့ရဲ့ အစိတ်အပိုင်းကလေးတစ်ခုက အတည်မပြုတဲ့မေးခွန်းတစ်ခုဒ်အဖြစ် သူတို့က တို့ဂုဏ်စာများ ဖော်ထုတ် နိုင်နေမလားလို့ မေးခဲ့ရင် လှည့်စားသော ကြေးနန်းတစ်စောင် ဂုဏ်စာနဲ့ပို့ပြီး ဂုဏ်စာပေါ်၊ မပေါ် ဆန်း စစ်ခဲ့ရင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်းက စစ်ပွဲချိန်ခွင်လျှာဟာ အနည်းနဲ့အများ ကစားသွားမှာ သေချာတယ် ကွ”

“ကိုစည်သူ ပြောတဲ့ဥပမာက အတည်မပြုတဲ့မေးခွန်း အမြဲတမ်း မေးနေရမယ်ဆိုတဲ့အချက်ကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်းဖြစ်အောင် မီးမောင်းထိုးပြလိုက်တာပဲ အဲဒီမေးခွန်းကို မေးတဲ့အခါ အတွေးအခေါ်အယူ အဆပိုင်းသာမက ကိန်းဂဏန်းအရင်းအမြစ်တွေကိုလည်း မေးနေရမယ်ဗျ။ ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ ကျွန် တော်တို့ တွေ့နေရတာက ဒီကိန်းဂဏန်းသတင်းအချက်အလက်များဟာလည်း အခုလို ပြန်လည်ဆန်းစစ် တာမလုပ်ရင် မကြာခဏ မှားယွင်းတတ်ကြလို့ပါပဲ”

“အင်း အတည်မပြုနိုင်တဲ့မေးခွန်းနဲ့ အတည်ပြုခြင်းဆိုတဲ့အစွဲကို ချွတ်ရတာကိုး ဟုတ်ပါပြီ။ နောက်ထပ်အစွဲချွတ်နည်းလေးဆက်ပါဦး”

“ခုန အတည်ပြုခြင်းအစွဲဆိုတာ လူတော်တွေအတွက် ရောဂါပိုးလို့ပြောခဲ့ပြီနော်။ ဒီပိုးကို အတည် မပြုတဲ့မေးခွန်း မေးခြင်းဆိုတဲ့ ပဋိဇီဝဆေးနဲ့ တိုက်ဖျက်နှိမ်နင်းရမှာဖြစ်သလို ကိုယ့်မှာကိုယ်ခံအားကောင်း အောင်လည်း လုပ်ရဦးမယ်။ မမျှော်လင့်သည်ကို မျှော်လင့်ခြင်းဆိုတာ လူတော်တွေအတွက် အဓိကအား ဆေးတစ်လက်ပေါ့”

“မမျှော်လင့်ပဲဖြစ်လာမယ့် အရေးကိစ္စတွေအတွက် ကြိုတင်မျှော်တွေးစဉ်းစားပြီး ပြင်ဆင်ထားတာ ကို ဆိုလိုတာမဟုတ်လား”

“ဟုတ်ပါတယ်။ မမျှော်လင့်တဲ့ကိစ္စတစ်ခုကို ကြိုတင်မျှော်တွေးရတာ ခက်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့လည်း ဒီလိုမမျှော်လင့်တဲ့ကိစ္စဆိုတာ ကြိမ်းသေပေါက် တွေကြုံရမယ့် အတွေ့အကြုံပဲဆိုတာကိုတော့ ကျွန်တော် တို့အားလုံး သိနေကြတယ်လေ။ ဒါကြောင့် ဝီရောဂျာ (Will Rogers) ဆိုတဲ့ စစ်ကြိုခေတ် အနုပညာရှင် ကြီးတစ်ဦးက ကျွန်တော်တို့ကိုဒုက္ခပေးနေတာ ကျွန်တော်တို့ ကြိုမသိတဲ့ကိစ္စတွေကြောင့် မဟုတ်ပါဘူး။ ကျွန်တော်တို့က ဒီလိုတော့ မဖြစ်တန်ပါဘူးလို့သိထားတဲ့ ကိစ္စတွေကြောင့်ပါလို့ ပြောခဲ့ဖူးတယ်”

“စီမံကိန်းတွေလုပ်ရင်းတန်းလန်း ငွေပြတ်၊ ပစ္စည်းပြတ်ဖြစ်တာတွေ မူလရည်မှန်းထားတဲ့ဈေးနှုန်း နဲ့ ကုန်မဖြန့်ဖြူးနိုင်တော့တာတွေ၊ မနှစ်မြို့စရာ အံ့အားသင့်စရာဖြစ်ရပ်တွေ၊ ကုန်ကျစရိတ် အလွန်အကျွံ

များသွားတာတွေ အစရှိတဲ့အမှားအယွင်းတွေဟာ ဆင်ကန်းတောတိုးလုပ်ရပ်ရဲ့ အကျိုးဆက်လို့ခေါ်ရမှာပေါ့နော်။ ဒါမျိုးတွေကို ငါတို့ပတ်ဝန်းကျင်မှာ အမြဲမြင်တွေ့နေရတာပါပဲ”

“အကြောင်းအရင်းစစ်တော့ အမြစ်မြေကဆိုသလို ဒီကိစ္စတွေအားလုံးရဲ့ တရားခံက ရရှိနိုင်မှုအစွဲအမျိုးမျိုးကြောင့်ပေါ့။ ရရှိနိုင်မှုအစွဲဟာ ရင်ဆိုင်ရမဲ့အခက်အခဲတွေကို လျှော့တွက်မိစေနိုင်တယ်။ ဒီစီမံကိန်း ရေးဆွဲတဲ့ကာလမှာ မမျှော်လင့်တဲ့ကိစ္စ အနည်းအကျဉ်းသာလျှင် ခေါင်းထဲမှာ ပေါ်လာစေတယ်။ ဘယ်လောက်အသိပညာ ကြွယ်ဝတဲ့ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ပါစေ အလွယ်တကူမရနိုင်တဲ့ သတင်းတစ်ခုရဲ့ အရေးပါမှုကို လျှော့တွက်လိုတဲ့ သာမန်လူသားတစ်ယောက်ရဲ့ စိတ်ညွတ်ရာလမ်းကြောင်းအတိုင်း လိုက်ပါလေ့ရှိတယ်။ ဒါကြောင့် အစွဲချွတ်နည်း နံပါတ်လေး အချက်ကတော့ အနာဂတ်တွင် ကြုံတွေ့ရမည့် ပြဿနာများ၏ ဖုံးကွယ်နေသော အရင်းအမြစ်များကို တူးထုတ်ပစ်ပါ တဲ့”

“ကြိုတင်မျှော်တွေးမှုကို နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်းလုပ်ရမယ့် သဘောပဲ။ ကြိုတင်မျှော်တွေးမှုဆိုတာက လည်းခက်သားကွ။ ငွေရောင်ပိတ်ကားပေါ်မှာ ဆက်လက်ရှုစားပါဆိုလို့ ရုပ်ရှင်ပြချိန်မတိုင်မီ ဆန္ဒစောပြီး ဘယ်လောက်အစောကြီး သွားထိုင်နေပေမဲ့ အရုပ်ပေါ်လာမှာမဟုတ်ဘူး။ အချိန်ကျမှ ပေါ်လာတာကိုး။ ဒီတော့ ကြိုတင်မျှော်တွေးနိုင်မယ့် နည်းလမ်းကလေးတွေလည်း သိထားဖို့လိုဦးမယ်။ စနစ်တကျ ပြဌာန်းထားတဲ့ နည်းလမ်းအဆင့်ကိုတော့ မရောက်သေးဘူးပေါ့ဗျာ။ ဒါပေမဲ့ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဆိုင်ရာ ထင်ရှားအောင်မြင်နေတဲ့ ဌာနကြီးများက အနာဂတ်ပြဿနာရဲ့ အရင်းအမြစ်တွေကို တူးဆွကြပုံ လုပ်နည်းလုပ်ဟန်လေးတစ်ခု၊ နှစ်ခုလောက်ကို နမူနာယူနိုင်ရအောင် ပြောချင်တယ်။ ဆုံးဖြတ်ချက် ပြုလုပ်ရတဲ့ လုပ်ငန်းစဉ်များဟာ ဆိုးဆိုးဝါးဝါးအချိန်ရဲ့ ဖိစီးမှုအောက်မှာ လုပ်ရတာများပါတယ်။ အနာဂတ်ပြဿနာများအတွက် ကြိုတင်မျှော်တွေးရတာကလည်း ဒီဆုံးဖြတ်ချက် လုပ်ငန်းစဉ်ထဲမှာ အချိန်အများကြီးပေးရမယ့် အစိတ်အပိုင်းဖြစ်နေတယ်။ ကုမ္ပဏီတွေ၊ ဌာနတွေ၊ လူပုဂ္ဂိုလ်တွေဟာ အနာဂတ်ပြဿနာရဲ့ အရင်းအမြစ်ကို တူးဖော်ဖို့ မရဲဘူးဖြစ်နေကြတာတွေ့ရတယ်။ ဒီတော့ ဒီလုပ်ငန်းကို ပစ်ပယ်ထားခဲ့တဲ့အတွက် စိတ်မချမ်းမြေ့စရာ ဆုံးရှုံးမှုတွေနဲ့ တွေ့ကြရပြန်တယ်။ ဥပမာ ၁၉၆၀ ပြည့်လွန်နှစ်တွေတုန်းကဆိုရင် (၇၄၇)ဂျမ်ဘို ဂျက်လေယာဉ်ကြီးများရဲ့ ထုတ်လုပ်မှုစရိတ်ကို (၅၀) ရာခိုင်နှုန်းနီးပါး လျှော့ပြီး ခန့်မှန်းခဲ့ကြတယ်။ ဒီလေယာဉ်ကြီးတွေဟာ လေကြောင်းလောကမှာ တကယ်အောင်နိုင်သူကြီးတွေပါပဲ။ ဒါပေမဲ့ ဘိုရင်းကုမ္ပဏီဟာ အနာဂတ်ပြဿနာရဲ့အရင်းအမြစ်ကို ကုန်စင်အောင် မတူးဖော်ရဲခဲ့တဲ့အတွက် သူတို့ရဲ့ အောင်နိုင်သူကြီးတွေကို စတင်ထုတ်လုပ်ပြီးနောက် (၁၀) နှစ်ကျော် ကြာသည့်တိုင် အရင်းမကျေသေးဘဲ ဖြစ်နေခဲ့တယ်လို့ ဆိုတယ်ဗျ။ ဒါကို သင်ခန်းစာယူပြီး အနာဂတ်မှာ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ဖွယ်ရှိတဲ့ အကြောင်းရင်းများကို ပိုမိုထင်ရှားစွာ မြင်တွေ့စေနိုင်ဖို့ နည်းလမ်းသုံးမျိုးကို သုံးကြတယ်တဲ့။ ဒါတွေကတော့ ၁။ အပြစ်အနာသစ်ပင် (Fault Trees) ။ ၂။ ဇာတ်လမ်းတို (Scenarios) ။ ၃။ အနာဂတ်မှ ပြန်လည်တွေးတောချက် (Perspective Hindsight) လို့ခေါ်တယ်”

“မင်းရဲ့နည်းလမ်းတွေကတော့ ဘယ်လိုလာမယ်မသိဘူး။ နာမည်တွေကတော့ အဆန်းချည်းပဲ”

“အပြစ်အနာသစ်ပင်ဆိုတာကတော့ မိမိဆောင်ရွက်မယ့်လုပ်ငန်း ဒါမှမဟုတ် စီမံကိန်းတစ်ခုလုံး ရစရာမရှိအောင် ဆုံးရှုံးသွားစေမယ့် အကြောင်းအရင်းတွေကို ပဒေသာပင်သီးသလို သီကုံးချိတ်ဆွဲထားတဲ့ ပုံစံကားချပ်ပါပဲ။ ဥပမာ ကိုတေဇက မန္တလေးမှာ ပျော်ပွဲစားရုံ တစ်ရုံထောင်ချင်တယ်။ ဒီပျော်ပွဲစားရုံ

ထောင်ခြင်းလုပ်ငန်းဟာ ဘယ်လိုအကြောင်းတွေကြောင့် ဆုံးရှုံးသွားနိုင်သလဲဆိုတာ ကျွန်တော်တို့အားလုံးက ဝိုင်းစဉ်းစားပေးရမယ်။ များများစဉ်းစားနိုင်လေ ကောင်းလေပေါ့။ အဓိကဆုံးရှုံးသွားနိုင်တဲ့ အကြောင်းအချက်တွေကို အဓိကအကိုင်ကြီးများအဖြစ် ကိုယ်စားပြုဖော်ပြပြီး အခြားအကြောင်းအချက်ငယ်များကို အကိုင်အခက်ငယ်များအဖြစ် သက်ဆိုင်ရာသစ်ကိုင်ကြီးများရဲ့ အောက်မှာဖော်ပြသွားရမယ်။ ဖောက်သည်များ လျော့နည်းလာခြင်းဟာ အဓိကအကြောင်းအချက်ဆိုရင် သူ့အောက်မှာ (၁) ဈေးနှုန်းသက်မှတ်ချက်မမှန်ခြင်း။ (၂) ပိုင်ဆိုင်မှုပုံသဏ္ဍာန် မရှင်းလင်းခြင်း။ (၃) ပတ်ဝန်းကျင်အခြေအနေ ပြောင်းလဲခြင်း။ (၄) ကာရာအိုကေခေတ်ကုန်သွားခြင်း။ (၅) ကြော်ငြာလုံလောက်စွာ မလုပ်နိုင်ခြင်း။ (၆) အစားအသောက်ညံ့ခြင်း အစရှိသဖြင့် စဉ်းစားလို့ရတဲ့ အကြောင်းအရင်းတွေအားလုံး ထည့်ရမယ်။ အဓိကအကြောင်းအချက်ငါးချက်ရှိရင် သေးသေးမွှားမွှားအကြောင်းအချက်တွေ ငါးဆယ်မက ရှိလာမှာပဲ။ ဒါ့အပြင် အရေးကြီးနေတာက ဘယ်အပြစ်အနာ သစ်ပင်မှာမဆို (အခြားအကြောင်းအရင်းများ) ဆိုပြီး အကိုင်တစ်ကိုင်စီ ချန်ထားပေးရမယ်။ စောစောက အကိုင်တွေမှာပါတဲ့ အကြောင်းအချက်တွေ ထပ်သီးနိုင်ရအောင်လေ။ အပြစ်အနာသစ်ပင်ဆိုတာ ပြည့်စုံလေ ကောင်းလေပါပဲ။”

“တို့ တပ်တွေ၊ လုပ်ငန်းဌာနတွေမှာ ဖွဲ့စည်းပုံကားချပ် ဆွဲထားသလို အပြစ်အနာတွေအားလုံးကို ကားချပ်ထဲ ထည့်ဆွဲထားရမှာပေါ့နော်။ အစွဲတစ်မျိုးမျိုးကြောင့် အနာဂတ်မှာ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ဖွယ်ရှိတဲ့ ပြဿနာတွေကို သဘောဝအတိုင်း ရှောင်ရှားလိုစိတ်ရှိကြတဲ့ စီမံကိန်းရေးဆွဲသူတွေရဲ့ရှေ့မှာ ချိတ်ပေးထားလိုက်ရင် သူတို့ ဒါတွေကို ထည့်မစဉ်းစားလို့မရတော့ဘူး။ ဒါမှဆင်ကန်းတောတိုးအဖြစ်မျိုး ရှောင်ရှားနိုင်မယ်။ စွန့်စားမှုနည်းလာမယ်။ အနာဂတ်ဟာ ပိုတိကျ လှပလာမယ်။”

“အနာဂတ်ကိုကြိုတင်မျှော်တွေးတဲ့ နောက်တစ်နည်းကတော့ ဇာတ်လမ်းတိုကို အသုံးပြုခြင်းပါပဲ။ ဒီနည်းလမ်းရဲ့ရည်ရွယ်ချက်က မိမိမှားသွားနိုင်တဲ့ အကြောင်းအချက် ခေါင်းစဉ်လောက်သာ ရေးတာမဟုတ်တော့ဘူး။ မှားတဲ့အကြောင်းအချက်တွေကြောင့် နောက်ဆက်တွဲအကျိုးသက်ရောက်မှုတွေကိုပါ ဆန်းစစ်ရမယ်။ အကောင်းမြင်နဲ့အဆိုးမြင်ဇာတ်လမ်းများ ဖန်တီးခြင်းဟာ ဖြစ်နိုင်ဖွယ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို စူးစမ်းလေ့လာရာမှာ အကူအညီပေးနိုင်ပါတယ်။ အပြစ်အနာသစ်ပင်နဲ့ ဖြေရှင်းဖို့ ခက်ခဲရှုပ်ထွေးလွန်းတဲ့ကိစ္စမှာလည်း ဒီနည်းလမ်းကို ထည့်စဉ်းစားလို့ရတယ်။ ဥပမာဗျာ အပြစ်အနာသစ်ပင်တုန်းက မီးလောင်မှုကြောင့် ဆုံးရှုံးနိုင်တယ်လို့ပဲပါမယ်။ ဒီစီမံကိန်းရေးဆွဲသူက ခပ်ပေါ့ပေါ့ပဲ၊ ဒါဆို မီးအာမခံထားရမယ်။ မီးဘေးကာကွယ်ရေးစီမံချက် လိုတယ်ဆိုတာလောက်ပဲ စဉ်းစားကောင်းစဉ်းစားမိလိမ့်မယ်။ ဆေးလိပ်တို မီးကလေးကနေ စလောင်လိုက်တာ စက်ရုံ တစ်ရုံပြီးတစ်ရုံ၊ ပစ္စည်းသိုလှောင်ရုံ၊ အလုပ်သမားနားနေဆောင်မှတစ်ဆင့် ပြင်ပရပ်ကွက်တွေကို ကူးသွားတယ်။ ရေစက်ကပျက်နေ၊ မီးသတ်ဆေးပုံးတွေက သက်တမ်းလွန်၊ စက်ရုံအတွင်းအရေးပေါ်မီးသတ်ပိုက်လိုင်းက ပိုက်ခေါင်းပြုတ်နေ၊ လမ်းကျဉ်းလို့မီးသတ်ကားတွေက ပိတ်ဆို့နေပြီး အဝင်အထွက်ခက်၊ အထဲက အလုပ်သမားတွေက ထွက်မရ၊ ရာနဲ့ချီပြီး ထိခိုက်သေဆုံးကြရပုံ ဇာတ်လမ်းတိုကလေးနဲ့ စဉ်းစားလိုက်ရင် လုပ်စရာအလုပ်တွေ အများကြီးပေါ်လာမယ်မဟုတ်လား။”

“အတွေးကလေးတစ်ခုကို ဆွဲဆန့်ထုတ်လိုက်မိပြီဆိုရင် နဂိုအတိုင်း ပြန်သိမ်းထားလို့ မရတော့ဘူးဆိုပြီး လင်ကွန်းက ပြောခဲ့သေးတာပဲကွာ။ အခုလည်း ပေါ်ထွက်လာတဲ့ပြဿနာအစလေးတစ်ခုကို ဆွဲ

ထုတ်လိုက်တဲ့အခါ ပတ်သက်ရာပတ်သက်ကြောင်း တစ်ပုံတစ်ပင်ကြီး ဖြစ်လာတော့မှာပေါ့။ မင်းပြော တာတွေ၊ မင်းတွေးတာတွေဟာ ငါတို့ပြင်ပစီးပွားရေးလုပ်ငန်းအတွက်လည်း အများကြီးအကျိုးရှိပါတယ်”

“ကိုစည်သူရယ်၊ ကျွန်တော်ပြောတာတော့ မှန်ပါတယ်၊ ဒါပေမဲ့ ကျွန်တော့်အတွေးစစ်စစ်တော့ မ ဟုတ်ပါဘူးဗျာ။ သုတေသီတွေ ပြောထားကြတာကို ကျွန်တော်က ပြန်ပြောပြတာပါ။ ဒီဇာတ်လမ်းတို အသုံးပြုရာမှာ အရေးကြီးတာက အားကောင်းတဲ့ဇာတ်လမ်း အနည်းဆုံးနှစ်ခု တည်ဆောက်ရမယ်။ ဇာတ် လမ်းတစ်ခုမှာ ကောင်းကျိုးပေါ်ထွန်းချက်တွေ၊ နောက်တစ်ခုမှာ ဆိုးကျိုးပေါ်ထွန်းချက်တွေ စုစည်းပါဝင် ရမယ်။ ဇာတ်လမ်းတွေဟာ အတွင်းသဘောနဲ့ အပေါ်ယံသဘောကိုက်ညီမှုရှိရမယ်။ ဇာတ်ကောင်များရဲ့ လုပ်ဆောင်ချက်ဟာ ဇာတ်လမ်းကို အပြောင်းအလဲဖြစ်နိုင် မဖြစ်နိုင် ဆုံးဖြတ်ချက်ပါရမယ်”

“ဆရာကြည်ပြောတော့ ဇာတ်လမ်းတိုဆိုတာ ဇာတ်ကောင်တွေ၊ စရိုက်တွေ၊ ပတ်ဝန်းကျင်တွေနဲ့ပဲ။ ပတ်ဝန်းကျင်ကလည်း လက်ရှိပတ်ဝန်းကျင်အပြင် အနာဂတ်ပတ်ဝန်းကျင်ပါ စဉ်းစားရမှာ။ အဓိကဖြစ်ရပ် နဲ့ဆက်စပ်ပြီး တိကျတဲ့စဉ်းစားတွေးခေါ်မှုများနဲ့ အကျိုးသင့်အကြောင်းသင့်ဖြစ်ရမယ်။ စိတ်ကူးယဉ်တာ မျိုးမပါဖို့တော့လိုမယ်နော်။ စိတ်ကူးယဉ်ဇာတ်လမ်းမျိုးဆိုရင်တော့ ဘာမှ အဓိပ္ပာယ်ရှိမှာ မဟုတ်တဲ့အပြင် မဆိုင်တဲ့အကြောင်းအရာကို စွဲတဲ့အစွဲတောင် ဝင်သွားနိုင်ဦးမယ်ထင်တယ်”

“ဟုတ်ပါတယ် ကိုသီဟ၊ ကျွန်တော်တို့ စိတ်ကူးစိတ်သန်းတွေဟာ ဇာတ်လမ်းထဲမှာ နက်ရှိုင်းစွာ တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ဖောက်ဝင်သွားရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ စိတ်ကူးယဉ်သလို အပေါ်ယံဖြစ်ရပ်ကလေးများက နေ ဝေ့ဝဲပြီး လွင့်စင်သွားလို့မရဘူး။ ကဲ နောက်ဆုံးတစ်ခု ဆက်မယ်ဗျာ။ အနာဂတ်မှာ ပြန်လည်တွေး တောခြင်းဆိုတာပေါ့”

“မရောက်သေးတဲ့ အနာဂတ်ကနေ ပြန်လည်တွေးတောခြင်းဆိုတာ ငါတို့ငယ်စဉ်တုန်းက သင်ခဲ့ရ သလို တောင်ကုန်းတစ်ကုန်းမှာ ခံစစ်ယူတော့မယ်ဆိုရင် ရန်သူလာတိုက်မယ့်ဘက်ကနေ လှည့်ပြီးတော့ ပြန်ကြည့်ရသလိုမျိုးနဲ့ တူတယ်ကွ။ မှန်းကြည့်ရတာလေ၊ ဟုတ်ရဲ့လား”

“ကိုယ်ခံစစ်ယူမယ့် တောင်ကုန်းပေါ်ကနေ မြင်ရတဲ့အမြင်နဲ့ ရန်သူလာတိုက်တဲ့အခါ သူ့ဘက်က နေမြင်ရမယ့်အမြင်နဲ့ ကွာခြားမှုကတော့ ပြောစရာမလိုတော့ပါဘူးဗျာ၊ ရန်သူ့ဘက်ကအမြင် ကိုယ့်ဆီမှာ ရထားပြီဆိုရင် ရန်သူလုပ်မယ့်နည်းလမ်းကို ပိုတွေးလို့မကောင်းဘူးလား။ ပိုပြီးတော့ လက်တွေ့မကျဘူး လား။ ဒီလိုပါပဲ၊ ကျွန်တော်တို့လုပ်မယ့်အလုပ်ကို လုပ်ပြီးပြီလို့သဘောထားပြီး အနာဂတ်ကာလကနေ လှည့်ပြီးစဉ်းစားခိုင်းတာပါ။ သုတေသနပြုသူတွေကတော့ မေးခွန်း (၂) ပုဒ်ကိုမေးပြီး သုတေသနပြုလုပ် ကြတယ်။ သူတို့ သုတေသနပြုပုံ ဥပမာအနေနဲ့ပြောရရင် ပထမမေးခွန်းက သက္ကရာဇ် (၂၀၂၀) ခုနှစ်မှာ လူသားတွေဟာ အာကာသထဲ အပျော်ခရီးထွက်ဖို့ အလားအလာဘယ်လောက်ရှိသလဲ၊ ဒီလိုဖြစ်လာဖို့ အကြောင်းတရားတွေက ဘာတွေလဲတဲ့။ ဒုတိယမေးခွန်းကတော့ သက္ကရာဇ် (၂၀၂၀) ကိုရောက်နေပြီ။ လူ သားတွေဟာ အာကာသထဲကို အပျော်ခရီးထွက်နေကြပြီ။ ဒီလိုဖြစ်လာရတဲ့ အကြောင်းတရားတွေက ဘာ တွေလဲဆိုတဲ့ မေးခွန်းနှစ်ပုဒ်ကို အစမ်းသပ်ခံ အလွှာစုံကို မေးခဲ့တယ်။ ဒုတိယမေးခွန်းအတွက်အဖြေက ပထမမေးခွန်းအတွက် အဖြေထက်ပိုများတယ်။ ပိုပြီးစုံလင်တယ်လို့ တွေ့ရှိခဲ့ကြရတယ်တဲ့။ ဒီတော့ အနာ ဂတ်မှာ ပြန်လည်တွေးတောခြင်းဟာ လက်ရှိအချိန်ကနေ လှမ်းမျှော်တွေးရတာထက် ပိုပြီးအဖူးအပွင့်စုံ လင်တယ်လို့ ဆိုရမှာပဲ”

“မလေးရှားနိုင်ငံ ကွာလာလမ်ပူမြို့မှာ အာဆီယံ နှစ် (၃၀) ပြည့် ဆွေးနွေးပွဲကျင်းပတုန်းက သက္ကရာဇ် (၂၀၂၀) ခုနှစ်မှာ အာဆီယံနိုင်ငံတွေရဲ့ ဖြစ်ပေါ်နေမယ့် အနေအထားကို ဆွေးနွေးခဲ့ကြတာ ငါ သတိရမိတယ်ကွ၊ ဒါ အနာဂတ်ကနေပြန်လည်တွေးတောခြင်းသဘောဆိုတာ အခုမှ နားလည်တော့တယ်”

“မြို့ရွာဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်နေတဲ့ တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းရှင်ကြီးတွေ၊ စည်ပင်သာယာရေးအဖွဲ့ အစည်းတွေဆိုရင် ဒီလိုစိတ်ကူးမျိုးစဉ်းစားရတာ သိပ်အရသာရှိမှာပဲ။ အရသာရှိတယ်ဆိုတာ ကြည်နူးနှစ် သက်မှုတွေ ဖြစ်ပေါ်စေမယ့်အပြင် ပတ်ဝန်းကျင်နဲ့ လေထုဆိုင်ရာအခြေအနေ၊ လျှပ်စစ်နဲ့ရေရရှိမှု၊ လမ်း ကြောင်းနဲ့ ယာဉ်များအခြေအနေ၊ လူနေမှုအဆင့်အတန်းလိုအပ်ချက်၊ သတင်းပြန်ကြားရေးနှင့် ဆက်သွယ် ရေးအစီအစဉ် အစရှိသဖြင့် စဉ်းစားစရာအချက်တွေ မြောက်မြားစွာကို အလွယ်တကူရယူနိုင်မှာမို့ ပြော တာပါ”

“ကိုသီဟ ခင်ဗျား ကောင်းတာချည်းပဲတွေးလို့ မရဘူးလေ။ ရရှိနိုင်မှုအစွဲကို ချွတ်ရင်းကနေ ဒီ အစွဲက ဘယ်ကဝင်လာတာလဲ မသိဘူး။ ခင်ဗျားစီမံကိန်းကြီးက လုံးဝပျက်စီးသွားပြီလို့ ဟန်ဆောင်နေ လိုက်၊ ပြီးတော့မှ ဘာကြောင့်ဒီလိုဖြစ်ရသလဲ၊ ပေါ်လာသမျှရေးချ၊ အဲဒီအချက်အလက်တွေဟာ ခင်ဗျား လက်ရှိအချိန် ပြုလုပ်ရမယ့်စီမံကိန်းတွေမှာ ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမယ့်အချက်တွေ ဖြစ်လာမှာပေါ့။ အနာ ဂတ်မှာ ပြန်လည်တွေးတောချက်ဆိုတာ စောစောက ကိုတေဇပြောသလို ရန်သူလာတိုက်မယ့် လမ်း ကြောင်းဘက်ကနေ လှည့်ကြည့်တာပါပဲ။ ရန်သူ ဘယ်လိုတိုက်မလဲဆိုတာသိရရင် ဒီရန်သူကို ဘယ်လို ချေမှုန်းပစ်ရမယ်ဆိုတဲ့ နည်းလမ်းထွက်ပေါ်လာမှာ သေချာပါတယ်”

CARTOON: CHIT THUL 98.

“ခိုက်ကူးဖြင့် အချိန်ကာလတစ်ခုကို ဖြတ်ကျော် အိုးဒင်ပါ။”

“ဒီလိုဆိုရင် သင့်စီမံကိန်းများအောင်မြင်မှု သို့မဟုတ် ဆုံးရှုံးမှုအတွက် ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိသော အမြင်များ လုံလောက်ခြင်း မရှိသေးလျှင် စိတ်ကူးဖြင့် အချိန်ကာလတစ်ခုကို ဖြတ်ကျော်၍ ခရီးနှင်ပါလို့ ဆိုင်းဘုတ်တင်ထားဖို့တောင် ကောင်းနေပြီ”

“ကဲ အစွဲချွတ်ဖို့ နောက်ဆုံးလုပ်ငန်းတစ်ခုဖြစ်တဲ့ နံပါတ် (၅) နည်းလမ်းကို ဆက်မယ်။ ဒါကတော့ သင်ကိုင်တွယ်နိုင်သော သတင်းအချက်အလက်များကို ကိုယ်တိုင်ကန့်သတ်ပါ တဲ့။ ဆုံးဖြတ်ချက်တစ်ရပ်မှာ ကျိုးကြောင်းဆီလျော်ပြီး ပိုမိုမှန်ကန်မယ့် သတင်းအချက်အလက်တွေကသာ အကူအညီပေးနိုင်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ သတင်းအချက်အလက်တွေ လိုသည်ထက်ပိုများနေရင် တကယ့်ကို ဒုက္ခရောက်သွားနိုင်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ အရင်ခေတ်တုန်းက မြင်းပြိုင်ပွဲတွေမှာ တစ်ကြိုတွေ ထွက်နေတယ်လေ။ တင်ကြိုခန့်မှန်းချက်တွေပေါ့။ မြင်းတစ်ကောင်ချင်းရဲ့ ရာဇဝင် ကျော်ကီရဲ့အစွမ်းနဲ့ ဆွဲရတဲ့ ခဲပမာဏ အစရှိသဖြင့် အချက်တွေ အများကြီးအပေါ် မူတည်ပြီး ပြိုင်ပွဲအရှုံးအနိုင်ကို ခန့်မှန်းတွက်ချက်ကြတယ်။ ဒီလိုတွက်တဲ့အဖွဲ့က တစ်ဖွဲ့တည်းမဟုတ်ဘူး။ လေးငါးဖွဲ့လောက်ရှိတယ်။ ဒီလိုမြင်းပြိုင်ပွဲမျိုးမှာ တစ်ကြိုအတွက် ခန့်မှန်းတွက်ချက်သူများကို သုတေသနပြုသူတွေက သတင်းအရေအတွက် ကန့်သတ်ပြီး ထုတ်ပေးတယ်။ ပထမ (၅) ချက်၊ နောက် (၁၀) ချက်၊ နောက် အချက် (၂၀)၊ အချက် (၄၀) အစရှိသဖြင့် အချက်အလက်များလာတဲ့အခါ သူတို့ခန့်မှန်းချက် ပိုတိကျလာသလားဆိုတာ လေ့လာကြတယ်။ တွေ့ရှိချက်ကတော့ အချက်အလက်တွေများလာရင် ကြိုတင်ခန့်မှန်းချက်တွေမှာ ယုံကြည်မှုတိုးသထက် တိုးလာတာ တွေ့ရတယ်။ ဒါပေမဲ့ သူတို့ရဲ့ခန့်မှန်းချက်တွေဟာ တကယ်တမ်းကျတော့ တိကျမှန်ကန်မှု တိုးတက်မလာတဲ့အပြင် ရရှိတဲ့သတင်းအချက်အလက် (၄၀) လောက်အထိ များလာတဲ့အခါ တိကျမှုဟာ ပြန်တောင် ကျဆင်းလာတာ တွေ့လာရတယ်တဲ့”

“ရရှိတဲ့သတင်းအချက်အလက်တွေ သိပ်များတဲ့အခါ ဝန်ထုပ်ဝန်ပိုးကြီးလို ဖြစ်လာပုံရတယ်။ တကယ်ကျတော့ လူတစ်ယောက်ရဲ့ဦးနှောက်ဟာ အကန့်အသတ်ရှိတယ်ကွ၊ ငါ မဂ္ဂဇင်းတစ်အုပ်ထဲမှာ ဖတ်ဖူးတာက တစ်ကြိမ်တည်းမှာ သတင်းအချက်အလက် (၇) ချက်ထက် ပိုလက်ခံဖို့ အခက်အခဲရှိတယ်တဲ့။ ဒါတောင် ငါတို့ကြုံခဲ့ဖူးပါတယ်။ အထက်ဌာနတွေက တောင်းလိုက်တဲ့ ကိန်းဂဏန်းတွေ၊ သတင်းအချက်တွေ၊ ကြေးနန်းတွေကပလူလိုပျံ့နေတာပဲ။ စာတွေလည်း အုပ်လိုက်ချုပ်ပို့ကြရတယ်။ တကယ်တမ်း စီမံချက် လုပ်တဲ့အခါကျတော့ သတင်းအချက်အလက် အနည်းငယ်ကိုသာ အခြေခံထားပြီး အစွဲတွေ တန်းလန်းနဲ့ လုပ်ကြတော့တာပဲ”

“ကဲ အခုမှတော့ တို့ ရှေးလူတွေမှာ စွဲကပ်ခဲ့တဲ့ဝေဒနာ၊ နောက်လူတွေ ဆက်မကူးရအောင်ပဲ ကြိုးစားရမှာပေါ့ကွာ၊ ယုံကြည်မှုလွန်ကဲခြင်းရဲ့ အန္တရာယ်၊ အတည်ပြုသောဖြစ်ရပ်အပေါ် အစွဲ၊ ရရှိနိုင်မှုအစွဲ အစရှိတဲ့အစွဲတွေဟာ ငါတို့ရဲ့ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်မှာ ထောင်ချောက်တွေအဖြစ် သိနားလည်ထားလိုက်ရင် ရှောင်တိမ်းနိုင်တာပေါ့။ ဒါ့အပြင် ဆရာကြည်ပြောခဲ့တဲ့ အစွဲဖြုတ်တဲ့ အလုပ်ငါးခုကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးသွားကြရင် ဒီအစွဲတွေကို တန်ပြန်ကိုင်တွယ် ထိန်းချုပ်နိုင်မယ့် အသိဉာဏ်ပညာ ဖြစ်ထွန်းလာမှာ သေချာပါတယ်ကွာ”